

Drd. Gabriel-George PĂTRAȘCU¹

ÎNDATORIRILE PREOȚILOR MILITARI ÎN TIMP DE PACE ȘI ÎN TIMP DE RĂZBOI

În perioada interbelică, preoții militari și-au îndeplinit misiunea spirituală pe lângă unitățile în care au fost încadrați. Activitatea lor a fost reglementată prin mai multe acte legislative: Regulamentul pentru punerea în aplicare a Legii clerului militar (1924), Instrucțiunile provizorii asupra serviciului religios în timp de pace și în timp de campanie (1931) și Legea pentru organizarea clerului militar (1937)².

În anul 1931 Ministerul Armatei prin Inspectoratul Clerului Militar va desemna o comisie formată din general de brigadă dr. Ioan Stroia (Inspectorul Clerului Militar și președinte al comisiei), preot colonel Josef Serafim și preot maior Ioan Dăncilă (membrii ai comisiei), care a elaborat lucrarea intitulată: **Instrucțiuni provizorii asupra serviciului religios în timp de pace și în timp de campanie**³.

Prin această Instrucțiune, care s-a aflat în serviciu timp de aproape două decenii, s-a prevăzut pentru prima oară în Armata Română îndatoririle preoților militari în timp de pace și în timp de război.

Îndatoririle preoților militari în timp de pace

Conform *Instrucțiunilor*, principiile fundamentale ale organizării clerului militar erau cuprinse în *Legea clerului militar*, promulgată cu Înaltul Decret Regal nr. 3378 din 20 iulie 1921. În baza acelei legi se aflau în armată următoarele categorii de preoți militari: *Preot de Regiment*, asimilat gradului de căpitan; *Preot de Divizie*, asimilat gradului de maior; *Preot de Corp de Armată*, asimilat gradului de locotenent-colonel sau colonel; *Inspectorul Clerului Militar*, asimilat gradului de general de brigadă.

Preoții militari erau supuși tuturor îndatoririlor prescrise de legile bisericești și cele militare. Atribuțiile generale ale acestora erau: oficierea serviciului divin duminică și la toate sărbătorile cu toată demnitatea, îmbrăcați în odăjdiiile prevăzute de tipic și rânduiala bisericească, îndeplinind toate funcțiile pastorale la diferitele ocazii din viața ostășească⁴. În garnizoanele unde nu se afla capelă militară, serviciul divin se prevedea să se officieze într-o sală încăpătoare amenajată în acest scop prin îngrijirea comandantului garnizoanei și a preotului militar.

Potrivit *Instrucțiunilor*, aveau sarcina de a ține predici și conferințe cu caracter religios și moral după un program întocmit de acord cu șeful de corp și comandantul garnizoanei. La conferințele religioase-morale asistau toți soldații în același grup, fără deosebire de confesiune. În predicile și conferințele sale, preotul militar avea obligativitatea să se ferească de confesionalism.

Trebuia să insiste cu toată căldura sufletului său asupra ostașilor îndemnându-i, bazat pe sublima învățătură a Sfintei Evanghelii și pildele datoriei, respectul față de legi, supunere



Ceremonia depunerii jurământului militar într-o unitate a Marinei Regale Române

necon condiționată față de șefi, la iubirea, până la jertfa de sine, a Patriei și a Regelui. Insufla în inima ostașului curaj și perseverență în timpuri grele, iar în caz de pericol și nefericiri urma să le dea mângâierea necesară.

Acorda o deosebită atenție pregătirii religioase-morale a recruților, cărora le explica adevărata credință creștină și evoluarea creștinismului. Îi pregătea din vreme pentru depunerea jurământului de credință, explicându-le în 3-4 conferințe ce înseamnă Drapelul și cum trebuie să fie apărât la nevoie. Prin predici potrivite pregătea în postul mare pe ostași pentru primirea demnă a Sfintelor Taine, pe care le administra cu demnitatea prescrisă⁵.

Avea sarcina de a vizita cât mai des spitalul militar, acolo unde nu se afla, vizita infirmeria corpului, insuflând bolnavilor mângâiere și răbdare creștinească. Se îngrijea de instrucția religioasă-morală a celor aflați în închisorile militare. Priveghea și combătea sectele religioase și curențele subversive considerate periculoase disciplinei militare. În toate acele ocazii preotul căuta să insufle, prin cuvintele potrivite și pe înțelesul ostașilor, duhul religiozității din care izvorau virtuțile ostășești. Prin propriul exemplu de religiozitate și moralitate, preotul avea responsabilitatea să influențeze ostașii cu fapta și cuvântul, folosind fiecare ocazie care-i dădea prilejul de a se apropia și mai mult de enoriașii săi ostași.

În cazul încercărilor de suicid, preotul militar prin sfaturi și învățături urma să insiste asupra celui ce ar fi încercat să comită o asemenea nelegiuire, până când se încredința că acela și-a recăstigat liniștea sufletească. Dacă se producea o sinucidere, preotul având primită autorizația reprezentantului Parchetului, conducea la cele veșnice pe cel decedat, însă fără pompă și fast, arătând în predica sa, camarazilor defunctului, fără însă să judece pe cel mort, urmările nefaste

și înjositoare ale acelui fapt pentru familie și stat.

Prevederile anterioare se aplicau și confesorilor provizorii de garnizoane (diurniști) instituiți în garnizoanele unde, din lipsă de locuri bugetate nu erau numiți preoți militari activi. Până la completarea definitivă a posturilor de preoți militari în cadrele active ale armatei, confesorii diurniști, aveau ca ajutor un soldat de preferință cântăreț, care avea ca sarcină să le vină în ajutor ori de câte ori era nevoie să presteze servicii pentru armată⁶.

Preotul militar avea obligativitatea să țină un registru în care trecea toate serviciile săvârșite, fie la unități, fie la ostași individual. Respectivul registru era oglinda fidelă a activității sale și era prezentat lunar comandantului de garnizoană spre verificare. La finele fiecărui trimestru, se făceau copii după registru care se înaintau pe cale ierarhică. Șeful serviciului religios de la Corpul de Armată avea sarcina să facă centralizarea până la 10 a primei luni din trimestrul următor și apoi le înainta Inspectoratului Clerului Militar cu observațiile și propunerile sale. Respectivul registru îl aveau și confesorii diurniști, pe baza acestuia putând fiind remunerat fiecare confesor după serviciile ce le făcea pentru oștire.

Confesorul militar dispunea și de un dosar care conținea toate ordinele referitoare la oficiul său și primite de la șefii săi ierarhici. Dosarul nu era obligatoriu și pentru confesorii provizorii diurniști. Îndeplinirea conștiințioasă a tuturor îndatoririlor, urma să formeze obiectul notărilor anuale în foile calificative.

La Capitolul IV din *Instrucțiune* se prevedeau îndatoririle speciale pe categorii de preoți militari. Inspectorul Clerului Militar (Episcopul armatei) avea sub jurisdicția sa spirituală pe toți preoții militari ortodocși, iar sub cea administrativă, pe toți preoții militari activi și confesorii diurniști ai tuturor confesiunilor din armată⁷.

Atribuțiile Inspectorului militar erau: în calitate de șef al tuturor preoților militari, avea sarcina să dea toate directivele pentru conducerea serviciului religios pe armată; făcea inspecții în toate garnizoanele, în cadrul numărului de zile stabilite anual prin Decizie Ministerială, pentru a se convinge cum își îndeplineau preoții chemarea lor și dacă erau prevăzuți cu toate cele necesare; ținea conferințe ofițerilor și trupeii după necesitate; vizita școlile militare de toate gradele și categoriile din punct de vedere al educației religioase-morale; vizita spitalele și închisorile militare; la finele fiecărui an raporta Ministerului Armatei rezultatele inspecțiilor și făcea propuneri ce le considera necesare; dădea avizul său în toate chestiunile personale și oficiale ale membrilor clerului militar, precum și asupra tuturor chestiunilor de educație religioasă-morală a armatei.

Preotul de la Corpul de Armată era șeful serviciului religios și avea în subordinea sa, pe toți preoții din aria de responsabilitate a Corpului de Armată. Îndatoririle acestuia erau: rezolva, prin Corpul de Armată toată corespondența relativă la serviciul religios din întreaga Mare Unitate dând îndrumările necesare preoților din subordine și comunica acestora ordinele date de Inspectorul Clerului Militar⁸; îngrijea de împlinirea exactă a tuturor îndatoririlor pastorale de către preoții din subordinea sa; inspecta o dată pe an pe preoții de divizie și garnizoane din aria de responsabilitate a Corpului de Armată controlându-i dacă registrele erau ținute regulamentar; raporta Inspectorului Clerului Militar cele constatate cu ocazia inspecțiilor și făcea propunerile ce

le credea necesare pentru buna păstorire a ostașilor; trimestrial, înainta împreună cu un referat documentat, toate rapoartele de serviciu primite de la preoții în subordine; ulterior, acestea erau înaintate până la data de 15 ale primei luni din trimestrul următor Inspectoratului Clerului Militar; nota în memoriu, pe lângă șefii ierarhici, pe preoții militari activi din cuprinsul Corpului de Armată.

După un plan stabilit cu comandantul garnizoanei lua asupra sa, o parte din nevoile pastorale ale garnizoanei, sprijinind la serviciile divine și predici, pe preoții din garnizoana în care își avea reședința, iar în garnizoanele unde nu erau preoți de garnizoană, preotul de la Corpul de Armată lua asupra sa și îndatoririle acestuia.

La conducerea biroului era ajutat de preotul de la divizie din garnizoana unde era dislocat comandamentul Corpului de Armată, care era totodată și înlocuitorul său, precum și de un secretar luat din gradele inferioare din plutonul trupeii Corpului de Armată.

Preotul de la Divizie era șeful serviciului religios și avea în subordine pe toți preoții din divizie. Îndatoririle acestuia erau⁹: îndeplinea împreună cu preotul/preoții de la regimentele din garnizoană, toate funcțiile de ordin pastoral, iar în garnizoanele unde nu era preot militar, îndeplinea îndatoririle acestuia; înainta la Corpul de Armată (Serviciul religios) toate rapoartele de serviciu ale preoților din raza diviziei.

Preotul de la Regiment care era totodată și confesorul întregii garnizoane avea atribuțiile specifice la fel ca și preoții de la eșaloanele superioare, însă acestea erau raportate la nivelul structurii din care făcea parte. Îndatoririle sale duhovnicești se întindeau asupra unităților din garnizoană, spitalul militar și a închisorii militare.

Preoții militarii trebuiau să desfășoare conform instrucțiunilor o serie de activități pentru următoarele structuri militare aflate în garnizoană: unitățile militare, închisoarea militară, spitalul/spitalele militare, școlile militare.

Activitatea pastorală pentru unitățile din garnizoană: în garnizoana unde nu exista capela militară sau vreo altă sală încăpătoare, soldații urmau să meargă la biserică, separat de publicul civil, în fiecare duminică și sărbătoare. În biserică, conform prevederilor regulamentare, se ținea un scurt serviciu divin – utrenia înainte de amiază și vecernia, după amiază – cu predică, în care plecând de la Evanghelie sau Apostolul zilei sau de la întâmplări marcante din viața militară a săptămânii respective li se vorbea de preferință despre chestiuni privitoare la chemarea militară, rostul ei, după cuvântul lui Dumnezeu și după nevoile neamului și timpului. Serviciul întreg trebuia să se desfășoare pe parcursul a o oră.



1940, București. Preot militar împreună cu cadrele de comandă ale Institutului Sanitar

Dacă efectivul era mare și soldații nu se puteau duce cel puțin o dată pe lună la biserică în duminici și sărbători, urma să se ceară aprobarea comandantului garnizoanei, ca cei care nu participaseră în luna respectivă, să meargă la biserică într-o zi de lucru¹⁰.

În garnizoanele în care exista capelă militară dar efectivele de militari erau mari, ostașii erau duși în grupuri la biserică (unii la Utrenie, alții la Liturghie), astfel grupați ca fiecare soldat să poată să meargă de două ori pe lună la biserică. Încheierea serviciului divin în toate situațiile se făcea cu Ectenie și rugăciune pentru M.S. Regele, căpeteniile ostășești și civile.

Pentru a da serviciului divin fastul prescris, preotul militar avea obligativitatea să se îngrijească să aibă întotdeauna cântăreți de strană și cor format din soldați.



Iulie 1943, Brașov. Cinstirea eroilor căzuți din Flotila 1 Bombardament

În predici, care trebuiau să fie întotdeauna bine pregătite, preoții militari avea ca îndatorire să trateze cu predilecție chestiuni de morală, insistând îndeosebi asupra virtuților ostășești, dragostea de țară, de frați și de Tron. Problemele de credință erau prevăzute a fi atinse rar și atunci se impunea a se arăta sublimul și divinitatea învățăturii creștine și datoria ce rezulta pentru creștin din acea învățătură, fără însă să atace pe alții, chiar și din alte secte religioase deoarece se considera că acestea ar fi degustat pe credincioși.

Toate celelalte confesiuni își respectau ritul lor cu obligația de a evita în predici polemicile religioase și discuțiile politice, insistând mai mult asupra chestiunilor morale, asupra virtuților ostășești care apropiau și legau în sentimentul datoriei de a se iubi ca frații și a apăra țară, care era patria comună.

Preotul militar avea obligativitatea să își petreacă timpul cât mai des în cazarmă și în mijlocul ostașilor, după un program ce era stabilit lunar, după necesitățile locale cu comandantul garnizoanei¹¹. În acel timp, conform programului, preotul citea cu soldații din Sfânta Scriptură, din viața sfinților, diferite scrieri religioase-morale și educative. Avea sarcina să controleze lectura și conversația soldaților dându-le directive sănătoase și combătea toate pornirile rele (îndeosebi, înjurăturile de cele sfinte). Depunea străduință ca prin contactul său des și părintesc să fie cu adevărat părintele lor, la care cu încredere urmau să se îndrepte pentru a cere sfaturi și îndemnuri în toate necazurile lor. O deosebită atenție acorda cursurilor de adulți, rânduite a se ține în cazarmă cu cei care erau analfabeți, verificându-i cât mai des

pentru a-i anima și îndemna la muncă, atât pe elevi, cât și pe instructori.

Preotul militar avea sarcina de a se interesa de viața ostașilor, și în afara cazarmii, îndeosebi în zilele de sărbători, când fiind învoiți exista posibilitatea de a se deda prin birturile mahalalelor la viață destrăbălată ce nu ar fi făcut cinste unui ostaș. Atât preotul militar, în special, cât și confesorul aveau datoria de a avea ochii deschiși față de curente demoralizatoare din acele timpuri, căutând prin cuvânt și sfat să le curme. În situația în care cuvântul nu și-ar fi avut efectul dorit, raporta șefilor militarilor în drept, preotul fiind colaboratorul intim al acestora, pentru stăvilirea și combaterea tuturor pornirilor dăunătoare disciplinei militare și imoralității în sânul armatei.

La sărbătorile oficiale și naționale, precum ziua de naștere a suveranului sau a unui alt membru din Familia Regală, 10 Mai, Ziua Eroilor etc., ținea serviciul divin urmat de o cuvântare ocazională bine pregătită, urmărind ca aceasta să fie cu adevărat prilej de înălțare sufletească¹². Unde se aflau și alți preoți, aceștia oficiau împreună serviciul divin iar în privința cuvântării se stabilea din timp ca aceasta să fie susținută de către cel mai mare în grad. Înaintea acelor serbări, precum și la zilele însemnate din istoria țării, aduna soldați, fie în cazarmă, fie în biserică și le explica însemnătatea zilei ce se comemora, a evenimentului întâmplat etc., ceea ce era considerat a fi un puternic mijloc de educație militară și cetățenească.

În garnizoanele unde nu era biserică militară, urma să se aleagă una dintre bisericile civile (cea mai spațioasă). Pentru aceasta avea ca sarcină să dezvolte și să mențină o relație de bună colaborare cu parohul bisericii respective, ca acela să nu aibă pretext a se opune la cedarea bisericii pentru trebuințele armatei. Totodată, trebuia să își amenajeze o biserică proprie armatei, în care urma să se întrunească la serviciul divin cel mult în două rânduri, întreg efectivul garnizoanei.

Preotul militar avea datoria să fie permanent informat cu privire la mișcările antireligioase care tindeau la destrămarea organizației sociale existente, atât religioasă, cât și cetățenească (politică), în vederea combaterii eventualelor influențe rele asupra armatei. În acel scop se impunea a ține un contact strâns cu preoții civili din garnizoană în vederea culegerii de informații despre soldații care păreau suspecti. Astfel, ajuta întreaga preoțime la educarea soldatului și se combăteau curente ce puteau distruge tăria și unitatea patriei¹³. Ca să fie la curent cu publicațiile noi în sfera pastorală preotul militar era obligat să își formeze o bibliotecă.

Avea ca misiune să acorde o atenție deosebită rolului său în timpul perioadei de instrucție (noiembrie-aprilie). În vederea sosirii recruților, lua măsuri de pregătire din timp a unor conferințe, urmând ca prin exemplele ce le da și învățăturile ce se trăgeau din comentarea faptelor petrecute, să poată ajuta în cea mai mare măsură la educația tinerilor noi veniți pentru satisfacerea serviciului militar.

Subiectele conferințelor aveau ca rol să învețe pe soldați a se feri de cele rele și anume: ideile comuniste; ideile sectarilor religioși; vicii și ferirea de cei care ar fi cerut informații militare (spioni).

În consecință conferințele aveau următoarele subiecte¹⁴: explicarea celor 10 porunci Dumnezeiești și nenorocirile ce decurgeau pentru cei care nu le respectau; îndatoririle soldatului către sine însuși (sănătatea, ținuta, curățenia etc.), către

camarazii săi de arme (iubire, sinceritate, blândețe, compătimire și ajutor în caz de nevoie), către superiorii săi (respect, ascultare, disciplină); nenorocirile pe care le puteau aduce viciile și deprinderile rele ca furtul, beția, jocurile de cărți, risipirea banilor, lenea, minciuna, pizmuirea, bătaia, înjurăturile sau vorbele nesăbuite, clevetirea, scrisorile anonime contra camarazilor și șefilor; mulțumirile și bunurile ce rezultă din adevăr, muncă, stăpânire de sine (înfrânare, umilință); jurământul militar; care vor fi prietenii pe care să îi aleagă soldatul; evitarea spionilor, dezertorilor, vicioșilor, necredincioșilor, neascultătorilor; rostul sărbătorilor dumnezeiești și naționale, faptele mari istorice cu ocazia fiecărei sărbători, virtuțile arătate de Martirii Bisericii și de marii luptători militari.

Expunerea nu trebuia să fie mai lungă de o oră și se făcea în limba poporului, evitând orice expresii vagi, teoretice, abstracte, care se impuneau în cazul conferințelor savante, din care ostașii nu ar fi înțeles nimic.

Activitatea pastorală în spitalele militare: era considerată de cea mai mare însemnătate pentru preotul militar. În instrucțiuni se considera că sufletul omului nu era nici când mai primitiv și mai dornic de mângâiere ca atunci când omul se afla pe patul de suferință. Preotul avea ca sarcină să viziteze pe bolnavi în spital cât se putea de des și dacă era posibil în fiecare zi. Se interesa de boala lor și cu deosebire de starea sufletească a fiecărui bolnav, mergea în fiecare salon de la pat la pat. Arăta bolnavilor că sunt datori să se supună cu toată încrederea tratamentului prescris de medici. Pe lângă aceasta, recomanda să își pună nădejdea în ajutorul Dumnezeu care le insufla puterea de rezistență în slăbiciunile și durerile care erau cauzate de boli¹⁵.

Se cerea ca aceștia să fie viteji în suferințele lor ca și Mucenicii, care pentru credința în Hristos au suferit bătăi, închisori, foc, sabie și chinuri de tot felul. Evangheliile fiind pline de exemple ce arată vindecările miraculoase ale Mântuitorului, către el trebuia să-și îndrepte sufletul cu rugăciune dimineața și seara.

În conferințele sale, ținute în cuvinte scurte, preotul arăta ce dar mare și neprețuit este sănătatea, ce datorie avea fiecare om de a îngriji de sănătatea sa și cât de mult păcătuiau aceia care prin necunoaștere, prin viața imorală își periclita sănătatea și își scurtau viața.

Deosebită atenție acorda preotul celor grav bolnavi. Pe aceia urma să îi viziteze în fiecare zi, pregătindu-i pentru primirea Sfintei Taine, astfel împărtășindu-i. Totodată le arăta că erau datori să se supună cu toate.

În caz că un bolnav din spital trecea la cele veșnice, preotul se îngrijea ca să fie la timp anunțată familia. Raporta garnizoanei spre a ordona parada convenită gradului celui decedat și oficia prohodul.

În duminici sau sărbători preotul ținea serviciul divin și predica în capela spitalului sau în lipsa acesteia, într-un salon anume pregătit pentru acel scop.

Activitatea pastorală la închisoarea militară: dacă activitatea pastorală a preotului militar în spitale era bine venită și folositoare, activitatea sa la cei deținuți și închiși era considerată de-a dreptul necesară¹⁶. Preotul avea ca sarcină să îi viziteze pe cei din închisoare cel puțin o dată pe săptămână, de regulă duminica după amiază. Se interesa de starea fiecăruia, de răul ce l-a făcut sau de care era învinuit.

Preotul arăta că toți oamenii erau datori să fie supuși

legilor, iar dacă cineva călca legea, era vrednic de pedeapsă după învățăturile Apostolului. Arăta că un bun creștin și om cinstit trebuia să aibă tăria sufletească dacă a greșit să suporte pedeapsa și să nu se plângă contra justiției, scuzându-se pe sine și învinuind pe alții.

În conferințele sale preotul militar stăruia îndeosebi asupra celor 10 porunci Dumnezeuiești și asupra celor 9 bisericiești, referindu-se în special la greșelile ce fuseseră comise de fiecare: furt; dezertare; acte de indisciplină etc. Li se arăta că numai o împlinire sinceră a tuturor acelor porunci asigura mersul normal în orice societate. Va vorbi apoi despre munca cinstită, iubirea aproapelui, despre dreptate și adevăr, cumpătate etc.

Conform instrucțiunilor, de două ori pe lună preotul ținea și deținuților serviciul divin și predica, iar în postul mare îi mărturisea și pe cei ce se căiau sincer de păcatele lor și îi împărtășea cu Sfânta Treime.

Activitatea pastorală în școlile militare: pentru predarea studiului moralei creștine în școlile militare erau preferați preoții militari activi, cu pregătiri pedagogice speciale, apti de a ține conferințe cu subiecte alese.

Preotul însărcinat cu studiul moralei creștine era totodată și duhovnicul elevilor și avea de îndeplinit orice serviciu pastoral pentru ei¹⁷.

În Capitolul V din *Instrucțiuni* se regăseau precizări referitoare la bibliotecă. Preotul militar avea sarcina ca în toate unitățile pe care le păstora să existe în bibliotecile acelor unități cărți cu subiecte religioase-morale. În cazul când unitățile nu dispuneau de biblioteci, atunci preotul avea responsabilitatea să înființeze asemenea biblioteci, cu caracter religios-moral. Bibliotecile se înființau din fonduri ce se puneau la dispoziție de Ministerul Armatei, din fondurile unităților respective și din cărți donate de particulari. Bibliotecile de la unitățile militare se conduceau și se administrau de organele militare. În spitale, unde biblioteca se păstra într-o sală special amenajată, preotul era totodată și administratorul bibliotecii.

Datoria lui în respectiva calitate era să se îngrijească de ținerea în bună stare și rânduială a cărților, de cumpărarea de cărți noi cu cuprins religios-moral, istoric etc., lectură acomodată gradului de cultură al ostașilor. Cărțile se înregistrau într-un registru special și se prevedeau cu sigiliul spitalului și cu numărul de înregistrare.

În calitatea de administrator al bibliotecii, preotul hotăra un anumit timp de zi când biblioteca era deschisă. Purta un registru unde trecea numele celui care împrumuta cartea, numărul cărții, data primiri și data restituiri. În raportul trimestrial despre activitatea sa pastorală arăta și cărțile care au fost lecturate din bibliotecă (numărul și subiectele)¹⁸.

La art. 32 din *Instrucțiuni* se prevedea în detaliu dotarea cu materiale specifice unei capele (biserici) de campanie. Fiecare preot militar activ avea să fie dotat cu o capelă de campanie, care consta dintr-o ladă bine și solidă confecționată, cu două încuietori. Lada se confecționa de către unitățile la care preotul făcea serviciu, încă din timp de pace. Lada trebuia să cuprindă toate odăjdiiile și vasele sacerdotale complete pentru săvârșirea Sfintei Liturghii și a celorlalte Sfinte Treimi.

Obiecte care echipau capela de campanie erau: Stihar; Epitrahil; Brâu; Măneacă; Felon; Antimis; Potir; Disc; Steluță; Copie; Linguriță; 3 Pocrovete; Disc pentru anafură; Cădel-

niță; Lingură pentru încălzit apa; Cărțile liturgice; Evanghelia; Liturghier; Apostol; Octoichul mic; Carte de Te-Deumuri¹⁹. Preotul militar mai îngrijea să dispună de lumânări, tămâie, pământ (mătăuz de busuic), un castronel de metal pentru aghiazmă.

Pe lângă cele precizate anterior, fiecare preot destinat mobilizării se îngrijea să-și prepare Sfânta Împărtășanie încă înainte de a se decreta mobilizarea. Aceasta o făcea după instrucțiunile din Liturghier pentru cazuri extraordinare.

Lada era însemnată cu o cruce vizibilă ce se prindea pe capac. Preotul militar avea grijă ca lada să cuprindă toate rechizitele indispensabile pentru diferitele servicii ce avea să le oficieze.

Obiectele aflate erau trecute într-un inventar, din care un exemplar se păstra la garnizoană, iar celălalt la serviciul religios de la unitatea respectivă. Preotul primea și preda capela după inventar cu proces-verbal și era răspunzător de păstrarea în bună ordine a capelei.

Pentru îndeplinirea serviciilor religioase ale minorităților, în fiecare garnizoană de cel puțin patru corpuri de trupă și cu un număr însemnat de credincioși minoritari, se numea câte un preot, pastor, rabin sau iman de garnizoană, ca preot militar activ²⁰. Acesta avea aceleași îndatoriri ca și ceilalți preoți militari de regiment. Dacă în raza unui corp de armată se aflau mai mulți preoți militari activi de aceeași confesiune, cel mai vechi în serviciul militar era șeful militar al ritualului respectiv.

Acei preoți depindeau canonic de Chiriarchul lor. Din punct de vedere administrativ, aveau însă față de Inspectoratul Clerului Militar (Episcopul armatei) și de preoții de la diferitele eșaloane de comandament, aceleași îndatoriri ca și ceilalți preoți de regiment, de divizie și de corp de armată²¹.

Îndatoririle preoților militari în campanie

În *Instrucțiuni*, importanța activității preotului în campanie era astfel definită: „Niciodată prezența preotului nu este mai bine venită și influența lui mai bine făcătoare printre ostași, ca pe câmpul de luptă, unde cuvântul lui poate aduce în inima soldatului duh nou și viață nouă”.

La articolul 36 din *Instrucțiuni* se arăta care erau îndatoririle preotului mobilizat. De îndată ce se decreta mobilizarea, preotul își lua micul echipament pentru săvârșirea cultului divin și se prezenta la unitatea unde era repartizat și la comandantul unității. Din acel moment el făcea parte din corpul ofițerilor unității.

Preotul trebuia să folosească toate ocaziile pentru a arăta că era vrednic de înalta misiune ce i s-a încredințat, atât prin purtarea demnă, cât și prin încrederea ce știa să o inspire și prin virtuțile cu care era înzestrat. Urma să țină după posibilități, câteva servicii divine pentru trupă și prin cuvântări potrivite arăta îndatoririle ce-i obliga reciproc, pregătind bine terenul pentru activitatea ulterioară²².

Mobilizarea preoților în caz de război se făcea în conformitate cu art. 2 din Legea Clerului Militar și art. 27 din *Instrucțiuni*. Preoții necesari armatei în situații de război se recrutau din preoți activi și preoți de rezervă. Preoții militari activi formau cadrele clerului mobilizat. Respectivul cadre se completau prin preoți de rezervă mobilizați. La repartizare se urmărea ca preotul să fie cât mai bine cunoscut trupe. În consecință, erau luate măsuri pe cât era posibil ca să

fie repartizați preoți din aceeași garnizoană sau din același teritoriu, din care era recrutată trupa pe care o urma în campanie. Motivul se datora faptului că legătura sufletească stabilită în timp de pace între preot și soldații pe care avea să îi păstorească, urma să își dea roadele pe câmpul de luptă.

Preoții necesari la mobilizare erau repartizați din timp de pace, la diferite comandamente, unități și formațiuni de servicii de către Ministerul Armatei (Direcția Personalului), pe baza indicațiilor Marelui Stat Major fiind înscrși în controalele „Md. G” ca și ceilalți ofițeri de rezervă²³.

Potrivit *Instrucțiunilor* starea de război a unei armate se considera din momentul decretării mobilizării și era despărțită în două perioade: perioada mobilizării și perioada operațiunilor, în care se considerau marșurile, luptele și staționarea etc. Cele două perioade se deosebeau prin activitatea ce urma să fie desfășurată de trupă în fiecare dintre ele, urmând ca și activitatea preotului, care era legată de aceea a trupe, să fie diferită după cum se considera una sau cealaltă din cele două perioade ale stării de război.

În fiecare din acele două perioade, activitatea desfășurată de preot putea fi de asemenea despărțită în două părți: activitatea religioasă și activitatea pastorală. Activitatea religioasă consta din săvârșirea tuturor slujbelor religioase cerute de împrejurări ca: spovedirea și împărtășirea cu Sfintele Taine; binecuvântarea; activitatea pastorală în menținerea și ridicarea cât mai mult a moralului trupe, prin mângâierea celor suferinzi, prin cuvântări potrivite și prin ținuta demnă, evlavioasă și blândă a preotului.

Mobilizarea era o operațiune ce dura câteva zile, în care toată lumea era ocupată²⁴. Preotul militar nu avea posibilitatea să săvârșască în același timp decât numai acele slujbe religioase, care nu împiedicau trupa de la activitatea ei principală. Acele slujbe se săvârșeau succesiv, așa cum ar fi îngăduit serviciul.

Mare bază trebuia să pună preotul pe spovedanie și comunicare. Acestea, dacă nu se puteau face individual, preotul urma să spovedească în grupe. Citea rugăciunile de dezlegare și prin o cuvântare potrivită căuta să deștepte în sufletul ostașilor căința și dorința fierbinte de îndreptare și încredere în ajutorul A-Tot-Puternicului Dumnezeu.

Preotul avea responsabilitatea ca să insiste ca, înaintea plecării, toată trupa să fie spovedită și comunicată, mai târziu fiindu-i foarte greu a-i aduna la un loc și a-i găsi în liniștea sufletească necesară sfântului act. În cazuri grabnice preotul se mulțumea a citi numai rugăciunile de dezlegare.

La încheierea mobilizării, trupa fiind pregătită de plecare, se oficia o slujbă religioasă mișcătoare de preotul militar al unității. În *Instrucțiuni* se considera că momentul era înălțător, mintea oamenilor fiind plină de gânduri, ochii lor ațintiți în golul viitorului, fiecare gândindu-se la ceea ce se va întâmpla cu el. Se aprecia că împrejurările acelea erau mai puternice decât oamenii: ei se simțeau mici și umiliți, niciodată nu s-au simțit mai strânși unul lângă altul, niciodată cuvântul lui Dumnezeu nu le-ar fi sunat mai mângâietor și mai întăritor²⁵.

Conform celor înscrise în *Instrucțiuni*, omul simțea nevoia să îl laude și preotul era cel chemat să rostească acel cuvânt. Acela era momentul psihologic considerat cel mai favorabil pentru ca preotul să lucreze cu folos asupra sufletelor, care se gândeau la moarte și erau doritoare să asculte cu umilință și evlavie cuvântul și învățămintele lui Dumnezeu.

Binecuvântarea trupei se făcea cu toată cuviința la o oră fixată de comandant și după ce trupa se dispusese într-un careu pe locul indicat. În acel scop preotul săvârșea mai întâi sfințirea apei, unită cu Ectenie pentru război și rugăciunea întocmită pentru acel scop. După rugăciune preotul ținea trupei o cuvântare de îmbărbătare, al cărui răsunset avea ca scop să însoțească pe ostași în tot timpul războiului. În acea cuvântare preotul arăta însemnătatea momentului, amintindu-le vitejia strămoșilor pentru apărarea moșiei și a legii. Insufla soldaților dragostea nemărginită pentru împlinirea datoriei, supunerea și ascultarea față de superiori și curaj de luptă, pentru a fi vrednici urmași strămoșilor acestui neam. De asemenea, arăta că Dumnezeu pururea ajuta celor ce luptau pentru dreptate și sfințeniei, cum era apărarea țării și mărirea neamului.

Preotul militar se ferea să vorbească de lucruri care nu se aflau în doctrina creștină. El se mărginea în cuvântările sale la adevărurile moralei creștine. Baza cuvântărilor o formau credința și încrederea în Dumnezeu, dragostea de neam și țară și supunere necondiționată față de superiorii lor, precum și iubirea ce o datorau unul față de altul în calitate de camarazi²⁶. După cuvântare se stropea trupa cu apă sfințită.

Activitatea religioasă a preotului militar în perioada mobilizării era considerată redusă ca amploare din cauza ocupațiilor numeroase și variate ale trupei, în acest sens preotul își sporea activitatea pastorală militară.

Din prima zi de mobilizare, preotul căuta să aibă cât mai mult contact cu ostașii, în cazarmă sau în tabără unde stătea de vorbă cu aceștia, fiind vesel în cuvânt și demn în atitudine. Există posibilitatea ca să găsească soldați triști, pe alții poate plângând. Căuta să intre în dialog cu ei, încerca să-i îmbărbăteze și le arăta măreția jertfei ce li se cerea de la ei, precum și recunoștința și cinstea ce li s-ar fi dat acelor care se jertfeau pentru țară. Le spunea că viața impunea omului datorii cu mult mai mari decât acelea ale legăturilor pământești, oricât de sfinte și de scumpe ar fi fost acestea.

În acel scop, preotul trebuia să aducă dovezi din Sfânta Scriptură, mai ales din învățătura Domnului Nostru Iisus Hristos din viața sfinților și a eroilor neamului românesc. Se considera că în zilele de mobilizare, când existau momente de mari emoții și fiori prin care trecea tot neamul, locul și rolul preotului erau deosebit de importante. În acele momente cuvântul preotului militar își găsea cea mai bună ascultare²⁷. De aceea era necesar ca preotul să însoțească pe ostași în zilele de mobilizare, în toate părțile vieții de cazarmă, la masă, pe care o binecuvânta. Pentru toate cele prezentate anterior, era necesar ca preotul să fi avut asupra lui întotdeauna Noul Testament din care citea, deoarece neîncetat trebuia să aibă la îndemână învățături pentru orice ocazie i s-ar fi ivit.

Se aprecia că era potrivit dacă preotul ar fi avut un număr mai mare de cărți de rugăciuni și cu învățături creștinești. Pe acestea urma să le împartă celor mai evlavioși și știutori de carte, care citeau din ele pentru ei dar și pentru alții, care cu drag i-ar fi ascultat.

Odată încheiată perioada mobilizării preotul trebuia să cunoască din acel moment munca sa ce urma să se facă având în vedere locul și timpul. Nu avea o singură, ci mai multe și însemnate probleme, astfel că activitatea preotului era diversificată după situații. Din punct de vedere al locului, preotul se putea afla cu regimentul pe linia de foc, la postul

de ajutor regimentar, cu regimentul la rezervă, la unitățile rămase în țară, la spitale etc.

Pe timpul operațiunilor militare activitatea religioasă consta din²⁸: săvârșirea Sfintei Liturghii; săvârșirea slujbelor religioase ocazionale; înmormântarea celor morți, pomenirea lor. Sfânta Liturghie se făcea în zilele de duminică și sărbători mari, când împrejurările ar fi permis. Dacă se afla o biserică în apropiere, Sfânta Liturghie se săvârșea acolo. În caz că împrejurările nu ar fi permis, Sfânta Liturghie se oficia în tabără, pe un loc destinat de mai înainte și sub un cort deschis adaptat în așa fel ca să slujească de altar. Când amenajarea unui astfel de cort nu era posibilă, Sfânta Liturghie se săvârșea sub cerul liber, pe două mese, una care servea de masa altarului, iar cealaltă în loc de proscomidier. Dacă M.S. Regele sau un alt membru al familiei regale ar fi asistat la Sfânta Liturghie, era primit cu Sfânta Cruce și Evanghelie iar preotul militar se afla îmbrăcat în odăjdii.



Rugă pentru camaradul căzut pe front

Pentru Sfânta Liturghie, preotul se îngrijea de vin și prescuri. Vinul se păstra timp îndelungat în sticle, iar în locul prescurilor se indica să se folosească pâine curată dospită pe a cărei coajă preotul însemna cu copia agnețului, iar între unghiurile formate de cruce cuvintele Is. Hr. Ni. Ca.

Dacă s-ar fi consumat Sfânta Cuminecătură pentru cei bolnavi, preotul când slujea Sfânta Liturghie, scotea încă un agneț și proceda întocmai cum indica tipicul, la pregătirea Sfintei Taine în Joia Mare. La Sfânta Liturghie preotul împărtășea și soldații care erau pregătiți pentru aceasta²⁹. La Sfânta Liturghie se făcea pomenirea M.S. Regelui și a familiei regale după obiceiuri. Era pomenit Episcopul și cel pe al cărui teritoriu eparhial se afla trupa, iar pe teritoriul străin, numai Episcopul Armatei.

Serviciile ocazionale puteau fi: sfințirea apei, dacă împrejurările permiteau aceasta; o cuvântare cu conținut moral asupra unor scăderi observate în viața ostașilor, însoțită de îndrumări de îndreptare; o cuvântare relativă la împrejurările momentului cu învățăturile trase din ele; Te-Deum de mulțumire la patronul corpului de trupă, la câștigarea de victorii și alte împrejurări de bucurie duhovnicească. O scurtă cuvântare se ținea de preot după ce termina cu rugăciunea de mulțumire. După cuvântare, Polihromul, la anul nou, la sărbătorile naționale, la onomastica M.S. Regelui și a familiei regale se oficia un Te-Deum obișnuit, unde se țineau scurte

cuvântări. Erau prevăzute ca să se facă rugăciuni și pentru boli molipsitoare: ciumă, holeră etc. Acestea se oficiau după rânduiala stabilită în Molitvelnic și Liturghier. Tot după rânduiala stabilită se făceau și alte servicii precum sfințirea în fântâni, curățenia bisericii pângărite etc.

Înmormântarea celor morți și pomenirea lor se desfășura când trupa era în cantonament și avea loc un deces. În acea situație, serviciul înmormântării era organizat după rânduiala și cinstea cuvenită unui ostaș mort pentru patrie³⁰. Când se întâmpla un caz de moarte grabnică până se constata decesul, se scria cuvenitul act, se săpa groapa și preotul săvârșea slujba înmormântării.

În situația în care nu se puteau îndeplini formalitățile prevăzute, preotul urma să fie invitat de comandant sau forțat de împrejurări, făcea înmormântarea, dar nota în carnetul său numele decedatului, locul și timpul decedului, ziua și ora când s-a făcut înmormântarea și cu prima ocazie comunica cazul ofițerului casier al corpului care era și ofițer al stării civile în timp de război.

În general, preotul trebuia să aibă cel puțin avizul de deces al medicului și numai dacă acesta lipsea, iar trupa se afla în marș forțat, preotul putea face înmormântarea fără act după ce se convingea prin diferite mijloace că decedatul nu era în stare de leșin.

După o luptă ori alte împrejurări când avea de înmormântat mai mulți soldați, preotul oficia slujba înmormântării deodată pentru toți cei răposați, iar la Ectenie și rugăciune îi pomenea astfel: „Încă ne rugăm pentru odihna sufletelor robilor lui Dumnezeu ostașilor noștri adormiți întru Domnul, care au luptat jertfindu-se pentru Tron, Neam și Biserică etc”. Dacă timpul permitea, la final, se susținea o scurtă cuvântare. Ostașii de alte confesiuni creștini în absența preotului lor, nu erau lipsiți de serviciul înmormântării bisericii ortodoxe române.

La cerere preotul putea spovedi și împărtăși pe un soldat de altă confesiune creștină, fără ca să îi ceară să treacă la ortodoxie³¹. Când nu exista situație de forță majoră și când un soldat cerea singur aceasta, trecerea se făcea după ritul stabilit prin ungerea cu Sfântul Mir sau prin botez la acei care nu erau botezați în numele Sfintei Treimi. Sâmbăta sau în altă zi liberă, când împrejurările ar fi permis, preotul făcea pomenirea cu parastas pentru cei adormiți sau căzuți în luptă în cursul săptămânii sau a unei luni.

Pe timpul operațiunilor, activitatea pastorală a preotului se deosebea după cum trupa se găsea în marș, în staționare sau în luptă. În timpul marșului preotul căuta să fie cât se putea de mult în văzul soldaților având sarcina de ai îmbărbăta și însufleți, servind tuturor ca exemplu viu în suportarea greutăților. Prin urmare locul său era la statul major al unității pe care o însoțea.

Când trupa se afla în repaus preotul venea în mijlocul ostașilor, schimba cu ei cuvinte prietenești, de întărire și suportare a greutăților marșului. Dacă vreun soldat cădea în marș, fie bolnav, fie accidental de prea multă oboseală, cel dintâi care trebuia să alerge în ajutorul lui trebuia să fie medicul și preotul. Medicul acorda primul ajutor iar preotul îngrijirea sufletească, prin mângâieri și cuvinte de întărire. Pentru militarii de altă confesiune desfășura aceleași activități³².

În timpul luptei, conform prevederilor din *Instrucțiuni*, preotul se găsea la postul de ajutor regimentar alături de

medici. Înainte de începerea luptei, dacă împrejurările ar fi permis, era indicat ca să se săvârșească un serviciu religios și să binecuvânteze trupa. Preotul rostea o cuvântare scurtă și inimoasă întemeiată pe credință și nădejde în ajutorul lui Dumnezeu. Când acest serviciu nu putea fi efectuat, preotul având epitrahilul și o cruce în mână trecea printre rândurile soldaților, binecuvântând și îmbărbătând trupa. În timpul luptei, preotului se afla prezent la postul de ajutor regimentar, unde îi mângâia pe cei răniți, iar pe cei muribunzi îi împărtășea. Dacă împrejurările impuneau, preotul mergea și la trupele de rezervă, pregătindu-le sufletește pentru intrarea în foc.

Potrivit *Instrucțiunilor*, preotul militar încălzit de focul patriotismului și al sarcinilor sale de îndemnător la luptă cu vitejie ostășească până la jertfa de sânge, găsea pentru fiecare împrejurare putere și mijloace cât mai potrivite spre a întări și înflăcăra sufletul ostașului luptător. Avea obligativitatea să nu uite niciodată să pună înaintea ostașilor pilda și tăria de voință de a învinge a Apostolilor și a Mucenicilor care, prin credință și puterea lor de voință au învins omenirea întreagă, precum și vitejia ostașilor lui Ștefan cel Mare, ai lui Mihai Viteazul, ai Regilor Carol I și Ferdinand I, care au biruit pe vrăjmașii neamului românesc³³.

După încheierea luptei, grija de căpetenie a preotului militar era căutarea și mângâierea răniților, de asemenea și restabilirea echilibrului sufletesc al acelor care ieșiseră sănătoși din luptă. În *Instrucțiuni* se preciza că preotul era mai bine văzut în rolul lui când se afla la capul celor răniți și suferinzi pe care îi mângâia și întărea în răbdare. Mergea la fiecare găsimd cuvinte scurte și dulci de alinare. Tuturor le arăta, că icoana durerilor și suferințelor era însuși Mântuitorul Nostru Iisus Hristos.

Martirologia creștină dădea preotului militar în acea privință un material bogat și prețios. Le vorbea, de asemenea, celor răniți, că suferința și durerea oțelea pe om arătându-le valoarea și că cel ce suferea pentru o cauză dreaptă și sfântă, cum era apărarea țării și a bisericii, avea asigurate gloria pământească și slava cerească, singurele bunuri netrecătoare la care putea râvni în viață un bun patriot și un bun creștin. Le arăta că suferința și durerea unui om e nimic față de durerea, jalea și robia unui neam întreg, dacă nu se jertfea pentru binele lui. Semnele și rănilor căpătate în război, rămăneau cele mai frumoase podoabe ale unui ostaș. Înaintea lor se vor apleca cu venerație, ceilalți fii ai țării, ca și urmașii lor, cărora prin jertfă li se pregătea o viață mai demnă și mai frumoasă.

După efectuarea pansării răniților, preotul militar avea posibilitatea să se folosească de momentul de liniște și făcea bolnavilor rugăciuni pentru însănătoșire. În acele împrejurări rugăciunile puteau fi făcute cât mai pe larg, cu duioșie, deoarece ele aduceau alinare durerilor prin înălțarea sufletului și a gândirii într-o lume ideală, îndepărtând mintea de la răni³⁴. În final un suflet iubitor, pururea găsea în adâncul lui apa cea vie a dragostei creștine, a compătimirii și a mângâierii pentru sufletele amărâte și îndurerate. La toate slujbele Dumnezeiești, preotul militar era ajutat de un cântăreț luat dintre studenții de la teologie, în absență și dintre dascălii care însoțeau armata pe câmpul de luptă și care era atașat preotului pe toată durata campaniei.

În paralel cu antrenamentul și instrucția soldaților, se făcea și pregătirea sufletească a acestora. Ambele, formau un

întreg bine încheșat, în stare de a face față oricărui serviciu la care soldatul putea fi chemat în orice moment. Se aprecia că la trupă se găseau oameni sufletește îngrijorați de cele lăsate acasă și de cele care le stăteau în față. Sufletul soldaților putea fi răscolit prin versiuni exagerate asupra războiului. Datoria preotului militar era refacerea acelor suflete dezorientate, oțelirea lor formând din fiecare timid de ieri, pe eroul de mâine. Astfel, pregătiți ei trebuiau să aducă camarazilor lor, deja aflați în luptă, un nou spor de energie, nu numai trupească, ci și sufletească.

Preoții repartizați spitalelor din zona armatei cât și cei din interior urmăreau aceleași reguli din timp de pace prevăzute prin *Instrucțiuni*³⁵. Vizitau zilnic și chiar de mai multe ori, dacă situația o cerea, pe bolnavii care solicitau o îngrijire religioasă. Mergeau de la pat la pat, de la bolnav la bolnav, ascultând pe fiecare rănit sau bolnav, cărora le spunea cuvinte de mângâiere. În saloanele în care se aflau cei mai gravi bolnavi și care nu se puteau ridica, urma să țină slujbe religioase, cu predici potrivite. Preotul se mai îngrijea de corespondența particulară a bolnavului, precum și de o bibliotecă, din care era indicat să nu lipsească cărțile de rugăciune, care ofereau atât mângâiere sufletească, cât și distracție plăcută și instructivă.

Asemenea samaritanului milostiv, preotul de la spital, explica bolnavilor în limbajul și după înțelegerea lor, prescripțiile medicale, făcându-se interpretul bolnavilor înaintea medicilor. Era atent la ultimele dorințe ale bolnavilor gravi, comunicând situația familiei. Întocmea o schiță exactă a locului celor înmormântați în cimitir sau în orice loc, pentru ca în caz de nevoie să poată da relații familiilor în vederea eventualelor exhumări. În spitalele de câmp preotul avea aceleași îndatoriri ca și preotul la spitalele din interiorul țării³⁶.

Pentru efectuarea serviciului religios la prizonierii de război se chemau după situație preoți de la Comandamentul Etapelor sau de la spitalele din apropiere. Preoții solicitați trebuiau să aibă religia prizonierilor și la serviciile ce urmau să le facă pentru ei țineau cuvântări, prin care căutau să-i consoleze în situația lor și să-i îndemne în interesul lor.

Dacă în zona de etape sau în teritoriul cucerit de la inamic se aflau trupe în număr mai mare de exemplu: echipe de lucrători, formațiuni de marș, de administrație politică a teritoriului, jandarmerie etc., se repartizau după trebuință preoții mobilizați la un comandament mai înalt din zona respectivă. Preoții respectivi înaintau șefului serviciului religios de la comandamentul armatei, lunar prin comandamentul de care depindeau, darea de seamă asupra activității lor personale.

Capitolul XIII din *Instrucțiuni* prevedea sfera de activitate a clerului militar în timp de război la diferite comandamente și unități. Episcopul Armatei (Inspectorul Clerului Militar) era în caz de mobilizare atașat Marelui Cartier General al Armatei³⁷. El avea în subordine pe toți preoții militari activi și de rezervă mobilizați. Avea următoarele îndatoriri: îngrijea ca toate unitățile să fie încadrate cu preoți după trebuință; dădea îndrumările necesare preoților în cele spirituale și morale; inspecta din timp și pe rând mobilizații, convingându-se la fața locului de modul cum fiecare își îndeplinea chemarea sa și lua cunoștință de toate trebuințele spirituale și religioase ale trupelor; raporta Marelui Cartier General despre cele constatate cu ocazia inspecțiilor, făcând propu-

nerile ce le considera de cuviință pentru bunul mers al serviciului religios la toate unitățile militare. La conducerea biroului era ajutat de un preot activ care conducea biroul și de un diacon luat dintre diaconii mobilizați, care urma să facă serviciul de secretar.

Preotul șef la comandamentul unei armate se numea unul dintre preoți militari activi, din comandamentele care intrau în compunerea armatei. Avea în subordine pe toți preoții mobilizați și repartizați unităților din compunerea armatei respective. El inspecta și supraveghea în exercitarea funcției lor pe toți preoții din subordine. Raporta Episcopului Armatei rezultatul inspecțiilor și făcea propuneri ce le considera necesare pentru bunul mers al serviciului³⁸. Ținea slujbe religioase și cuvântări trupelor oriunde cerea situația în tot cuprinsul comandamentului armatei. Centraliza dările de seamă lunare despre activitatea pastorală a preoților din subordine și le înainta Episcopului Armatei.

Pe timpul mobilizării se urmărea repartizarea și la comandamentele teritoriale a câte un preot șef cu aceleași atribuții față de unitățile de pe teritoriul comandamentului ca și ale preotului șef al unei armate. În grija sa deosebită cădeau și școlile pregătitoare pentru formarea de noi ofițeri.

La comandamentul unei divizii se afla un preot activ, în absența sa asigura activitatea unul dintre cei mai în vârstă dintre preoții de rezervă mobilizați. Îngrijea de bunul mers al serviciului religios din divizia respectivă. Înlocuia ori de câte ori situația o cerea, pe preotul unui regiment, spital sau de altă formațiune, făcând servicii divine, ținând predici și cuvântări trupelor de pe teritoriul diviziei. La fiecare regiment de infanterie, vânători și batalion de vânători de munte (la artilerie și cavalerie pe brigadă) se urmărea a fi repartizat câte un preot³⁹.

Pentru nevoile religioase ale tuturor celorlalte confesiuni recunoscute: greco-catolici, romano-catolici, evanghelici, reformați, mozaici, mahomedani se mobilizau și se repartizau preoți din confesiunile respective. Din punct de vedere administrativ toți acei preoți se aflau sub ordinele Inspectoratului Clerului Militar. Aveau datoria de a păstori la nevoie pe toți ostașii de confesiunea lor din raza diviziei la care erau repartizați. Preoții respectivi îndeplineau toate serviciile religioase cerute de credincioșii lor de pe teritoriul diviziei și cercetau pe credincioșii lor pe front precum și pe cei aflați în spitale.

La comandamentul unei armate se repartizau preoți (pastori, imani, rabini), mai în vârstă și cu grad ierarhic mai înalt. De acei preoți, depindeau, în cele religioase toți ceilalți preoți de confesiunea respectivă de pe întreg teritoriul comandamentului de armată⁴⁰.

În cuprinsul *Instrucțiunilor* se aflau și două anexe. Anexa nr. 1 – *Datoria preotului de a ajuta pe ofițerul stării civile de război cu datele necesare înregistrării celor morți* și Anexa nr. 2 – *Obiectele necesare cultului divin*.

În Anexa nr. 1 se prevedea că pentru ca datele relative la cei decedați în campanie să fie cât se puteau de complete, preotul trebuia să aibă asupra sa un carnet în care trecea toate înmormântările efectuate și în care nota numele și prenumele decedatului, gradul, locul nașterii (comuna, județul), corpul și contingentul, nr. matricol, anul, luna, ziua, ora și locul decesului, cauza morții, data și locul înmormântării. Tot în carnet se treceau în rezumat serviciile efectuate și evenimentele mai însemnate din sfera sa de activitate.

Carnetul respectiv forma baza dărilor de seamă lunare despre activitatea pastorală a fiecărui preot. În el, ofițerul stării civile de război trebuia să găsească, la nevoie, date care nu le primise anterior.

În Anexa nr. 2 se prevedea că obiectele erau de două feluri: unele absolut necesare serviciilor de orice moment și pe care preotul militar avea sarcina ca să le poarte cu el (micul echipament – geanta indispensabilă); altele necesare serviciilor divine mai importante ca: săvârșirea Sfintei Liturghii, Te-Deumuri și alte servicii la diferitele sărbători bisericești și naționale (capela de campanie)⁴¹.

Micul echipament pentru îngrijirea soldatului, preotul militar și-l procura singur. Acesta se compunea dintr-o geantă de piele tapisată pe dinăuntru și care era prevăzută cu despărțituri. În geantă preotul purta tot timpul Epitrahilul, Cutiuța de metal cu Sfânta Împărtășanie, Crucea, Aghiazmatul și Panichida sau Molitvelnicul, două procovețe mici, lingurița, o sticlă de vin, o farfurioară de metal, o sticlă de spirt și chibrituri – cele din urmă erau necesare pentru dezinfectarea linguriței – când situația o impunea. Tot în geantă se mai afla pachetul de pansament individual și carnetul personal special pentru notarea deceselor în orice împrejurări.

La prezentarea la unitate, preotul se îngrijea ca pe lângă micul echipament să aibă și capela de campanie. Dacă capele militare de campanie nu ajungeau la toți preoții mobilizați, preotul care nu dispunea de capelă urma să se adreseze corpului de trupă la care era mobilizat și care avea obligativitatea să i-o procure⁴².

Ținuta preoților militari, nu numai ca purtare, ci și ca îmbrăcăminte, trebuia să fie exemplară potrivit chemării lui.

De aceia odată cu prezentarea sa la unitatea la care fusese repartizat, preotul avea răspunderea să aducă cu sine îmbrăcăminte corespunzătoare și încălțăminte necesară, atât pentru timp calduros cât și pentru timp rece.

Obiectele de îmbrăcăminte precum și cele necesare serviciului pe care preotul nu le purta cu el, se împachetau într-o ladă identică cu lada de bagaje a ofițerilor și se transporta la trăsura de bagaje a unității respective⁴³.

Cadrul legislativ analizat, a constituit instrumentul de lucru de bază folosit de către toți preoții militari, atât în timp de pace cât și pe timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, unde aceștia au însoțit unitățile militare atât pe Frontul de Est cât și pe Frontul de Vest.

THE DUTIES OF CHAPLAINS IN PEACE TIME AND IN WAR TIME

In the period between the world wars the activities of chaplains from Romanian Army were developed in accordance with provisions of the following legislative document: *Provisional Instructions on the religious service in peace time and in war time*, drawn up in 1931, by the Inspectorate of Military Clergy. Through this *Instruction*, which has been in service for nearly two decades, was provided for the first time in the institution of military clergy, military duties in peacetime and in wartime.

Keywords: Inspectorate of Military Clergy; army bishop; chaplain; confessor; chapel; military church; military chapel campaign; religious services; garrison; pastoral; divine service; preach

NOTE

1 Serviciul Istoric al Armatei, doctorand al Universității „Ovidius” Constanța.

2 *** *Enciclopedia Armatei României*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2009, p. 1249.

3 Preot dr. Petre Pinca, *Istoricul Episcopiei Armatei (cu sediul la Alba Iulia) între anii 1921–1948*, Alba Iulia, Editura REÎNTREGIREA, 2013, p. 201.

4 Ministerul Armatei, Inspectoratul Clerului Militar, *Instrucțiuni provizorii asupra serviciului religios în timp de pace și în timp de campanie*, București, Tipografia Marelui Stat Major, 1931, p. 8.

5 Ibidem, p. 9.

6 Ibidem, p. 10.

7 Ibidem, p. 11.

8 Ibidem, p. 12.

9 Ibidem, p. 13.

10 Ibidem, p. 14.

11 Ibidem, p. 15.

12 Ibidem, p. 16.

13 Ibidem, p. 17.

14 Ibidem, p. 18.

15 Ibidem, p. 19.

16 Ibidem, p. 20.

17 Ibidem, p. 21.

18 Ibidem, p. 22.

19 Ibidem, p. 23.

20 Ibidem, p. 24.

21 Ibidem, p. 25.

22 Ibidem, p. 26.

23 Ibidem, p. 27.

24 Ibidem, p. 28.

25 Ibidem, p. 29.

26 Ibidem, p. 30.

27 Ibidem, p. 31.

28 Ibidem, p. 32.

29 Ibidem, p. 33.

30 Ibidem, p. 34.

31 Ibidem, p. 35.

32 Ibidem, p. 36.

33 Ibidem, p. 37.

34 Ibidem, p. 38.

35 Ibidem, p. 39.

36 Ibidem, p. 40.

37 Ibidem, p. 41.

38 Ibidem, p. 42.

39 Ibidem, p. 43.

40 Ibidem, p. 44.

41 Ibidem, p. 45.

42 Ibidem, p. 46.

43 Ibidem, p. 47.